

Roger Wessman är en frilansskribent och föreläsare som verkar via sitt eget konsultföretag Bastiat Consulting, uppkallat efter den franska 1800-talskriftställaren Frédéric Bastiat.



Varför marknaderna fungerar och varför de inte gör det

John Quiggin tog sig an utmaningen att skriva en lättfattlig presentation av ekonomins grundprinciper, som betonar varför marknadsekonomi inte alltid är den bästa lösningen. Resultatet blev dock ingen enkel introduktion för novisen utan som bäst en tankeväckande genomgång av nyare empiriska studier för den mer initierade läsaren.

Den australiensiska ekonomiprofessorn **John Quiggin**s bok *Economics in two lessons* är avsedd som ett alternativ till **Henry Hazlitts** marknadsliberala klassiker *Economics in one lesson*, och till skillnad från förlagan tar den upp även marknadsekonomins brister. Hazlitts ursprungligen 1946 publicerade bok har blivit en bästsäljare som fortsättningsvis kommer ut i nya upplagor (för några år sedan även översatt till finska).

Hazlitts bok förfäktar grundtesen att kärnan i ekonomisk kunskap är att beakta inte bara de synliga utan även de osynliga effekterna av olika åtgärder. Det synliga är till exempel en byggnad som byggts med offentliga medel, det osynliga är vad medborgarna kunde ha använt pengarna till om de inte samlats in som skatt för att finansiera byggnaden. Det synliga är de existerande arbetsplatser som skyddas av tullmurar, det osynliga är de arbetsplatser som skulle skapas om tullmurarna revs.

Grundtesen har Hazlitt lånat av den franske 1800-talskribenten och frihandelsförespråkaren **Frédéric Bastiat**. Bastiat var i likhet med Hazlitt ingen djupsinnig tänkare, utan populariserade Adam Smiths och andra klassiska nationalekonomers tankegångar.

Hazlitts bok bygger på att utmana allmänt spridda uppfattningar som att "maskiner tar bort jobben", "hyresreglering är ett bra sätt att hålla bostäder billiga", "import är dåligt, export är bra" och förklara en-

kelt och lättfattligt varför ekonomer är av annan uppfattning.

Mitt favoritexempel är även det lånat från Bastiat: en satirisk petition från de franska lykt- och ljusstillverkarna. Dessa ville ha skydd mot den utländska konkurrent som dämpade den inhemska industriella aktiviteten genom att dumpa marknaden med sina billiga produkter. Konkurrenten de avsåg var solen och de föreslog i protektionistisk anda att fönster borde förbjudas för att öka efterfrågan av inhemska ljus och lyktor.

Når inte upp till ambitionen

Den grundkurs i ekonomi Hazlitts bok ger är ensidig, påpekar Quiggin, även om lärdomarna den ger i sig är värdefulla. Den saknar en presentation av marknadsmisslyckanden såsom externaliteter, kollektiva nyttigheter eller naturliga monopol. Konjunkturfluktuationer diskuteras bara mycket summariskt. Det är således lätt att motivera en mer komplett version.

Quiggins bok når dock inte upp till den här ambitionen. Tonen för bokens sätts redan i inledningen då Quiggin analyserar Hazlitts grundtes och konstaterar att ”det osynliga” är vad nationalekonomer kallar för alternativkostnad och fortsätter med att diskutera begreppet alternativkostnad i den ekonomiska teorins historia.

Boken präglas således mycket av abstrakta resonemang, snarare än jordnära förklaringar för lekmannen. Marknaden fungerar inte då priset inte avspeglar den verkliga alternativkostnaden, är Quiggins andra kompletterande lektion. I vissa fall är argumentationen relativt rätlinjig, som när det gäller till exempel miljöföreningar. Att en ojämlig inkomstfördelning innebär att priserna inte avspeglar alternativkostnaderna är däremot ett väl komplicerat sätt att argumentera för behovet av inkomstöverföringar.

En annan av svagheterna i Quiggins upplägg är att det är oklart vad han argumenterar mot? Hazlitts bok konfronterar allmänt spridda uppfattningar som den gemene läsaren torde väl känna igen. Men vem är det som till exempel behöver övertygas att konjunkturfluktuationer och arbetslöshet är problem?

Argumentationen riktas i många fall mot ospecificerade ensidiga nationalekonomer. Ofta verkar han slåss mot halmdockor då knap-

past några ekonomer förespråkar en obegränsad marknadsekonomi utan inkomstöverföringar och ingrepp för att korrigera marknadsmisslyckanden.

Inget gott att säga om åtstramning

Den allmänt spridda missuppfattning jag hade hoppats att Quiggin tagit upp beträffande konjunkturpolitik är tanken att vi kan spara oss ut ur en lågkonjunktur. Idén att statsbudgeten bör balanseras med nedskärningar och skatthöjningar då ekonomin sviktar lever segt kvar.

Quiggin har förvisso inget gott att säga om åtstramningspolitiken, som han utpekar som upphovet till mycket av de senaste årens misär. Något lättfattligt pedagogiskt argument för varför åtstramningspolitiken leder till oönskat resultat hittas dock inte i boken.

Quiggins udd i diskussionen om konjunkturfluktuationer verkar snarare vara riktad mot vissa element i modern makroekonomisk teori, som tanken på att makroekonomisk teori skall basera sig på hur individuella aktörer agerar (ha ”mikrofundament”). Han anser att nationalekonomer inte tar problemet med arbetslöshet tillräckligt allvarligt.

För mannen på gatan är denna akademiska diskussion säkert totalt obekant. För den mer initierade läsaren är Quiggins analys för ytlig för att ge någon behållning. Han argumenterar till exempel för att sysselsättningsproblemet i USA är mycket värre än vad arbetslöshetssiffrorna vi-

”Grundargumenten för varför marknaderna inte alltid leder till optimala resultat finns förklarade på ett minst lika lättfattligt sätt i vilken som helst grundkursbok i nationalekonomi. Bokens behållning ligger närmast i att den har rikligt med hänvisningar till nyare akademisk forskning som kan ge en djupare förståelse.”

sar, genom att hänvisa till att de sysselsattas andel av befolkningen bara återhämtat sig en bråkdel av fallet under finanskrisen. Den här siffran överdriver dock problemet kraftigt, eftersom en stor del av nedgången beror på den ökande andelen pensionärer då de stora årskullarna nått pensionsåldern.

Intressanta empiriska studier

Quiggin attackerar också mer marknadsvänliga ekonomiska teoretiker med rena ad hominem-argument. Begreppet Pareto-optimalitet misstänkliggörs till exempel med hänvisning till att Vilfredo Pareto var en elitistisk Mussolini-anhängare.

Grundargumenten för varför marknaderna inte alltid leder till optimala resultat finns förklarade på ett minst lika lättfattligt sätt i vilken som helst grundkursbok i nationalekonomi. Bokens behållning ligger närmast i att den har rikligt med hänvisningar till nyare akademisk forskning som kan ge en djupare förståelse.

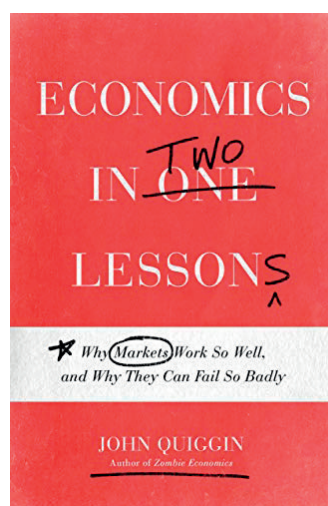
Boken tar till exempel upp de intressanta empiriska studierna från USA, som tyder på att en höjning av minimilönerna till och med ibland kan förbättra sysselsättningen. Detta förbluffande resultat kan förklaras med att arbetsgivarna har någon form av monopsonställning (är mo-

nopolköpare av arbetskraft). Arbetsgivarna är inte beredda att locka till sig mer arbetskraft med högre löner, även om de nya arbetarna väl skulle tjäna in sina löner, eftersom de då vore tvungna att höja lönerna även för nuvarande anställda. Om de tvingas att höja lönerna för alla har de inget skäl att låta bli att anställa de arbets sökande som attraheras av de högre lönerna.

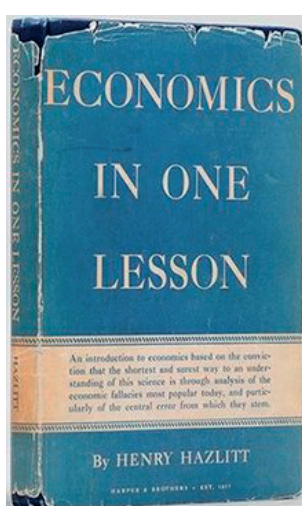
Quiggin kommer inte fram med någon enkel kategorisk slutsats om minimilönernas effekter. Han noterar, att om minimilönen höjs för mycket leder det till ökande arbetslöshet, så som Hazlitt i sin bok förklarar.

Ett av problemen med att skriva en lättfattlig bok om hur ekonomin fungerar är förvisso att verkligheten är komplicerad. Ju bättre man försöker beskriva verkligheten, desto mer invecklad blir boken.

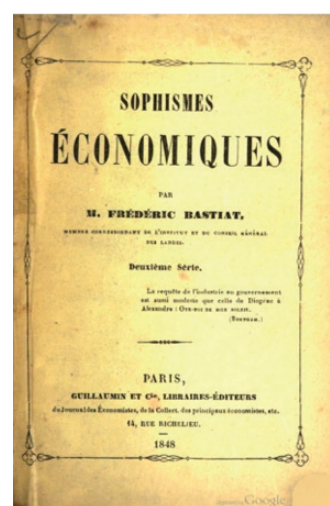
För att kunna förstå måste vi förenkla. Hazlitt och Bastiat är värda ännu i dag att läsas för sin förmåga att enkelt förklara vissa samband och tankesätt. För att få en bättre helhetsbild behöver vi flera enkla modeller, så att vi kan se andra möjliga samband. Quiggins bok kan hjälpa läsaren att skaffa sig fler modeller till sin verktygslåda. Det räcker inte med en hammare, då alla problem inte är spikar.



John Quiggin:
Economics in two lessons – Why Markets Works So Well. And Why They Can Fail So Badly. Princeton University Press, Princeton, 2019. 390 s.



Henry Hazlitt:
Economics In One Lesson. Arlington House Publishers. New York. 1979. 218 s.



Frédéric Bastiat:
Economic Sophisms. The Foundation for Economic Education. New York 1975. 291 s.
På bilden originalet från 1848.